

VEČER v Nedeljo

ŠPORT

Tyson Fury se je poslovil od ringa nepremagan

stran 8

PANORAMA

Dolge čakalne dobe za oskrbovana stanovanja

stran 10

POTEPANJA

Če bi bila Zemlja država, bi bil Istanbul prestolnica

stran 26

Pot, na kateri mine volja do sporov

Slovenija končno ima pravo, popolno transverzalo, krožno pot čez slovenske hribe, ki jo je določil in prvi prehodil Jakob J. Kenda. Zdaj je spisal še Vodnik po Transverzali

MARKO PIGAC/MP PRODUKCIJA

Zvezdana Bercko

Res imamo že skoraj 70 let Slovensko planinsko pot ali Transverzalo, ki teče od Maribora do Debelega rtiča, a njen idejni oče Ivan Šumljak je imel dejansko v mislih precej daljšo in popolnejšo različico, ki bi se od Nanosa preko Kočevskega, Gorjancev, Bohorja, Boča in Slovenskih goric vrnila v Maribor. Iz različnih razlogov, nekateri so povezani tudi z našo polpreteklo zgodovino, pa nikoli ni bila realizirana.

Ta dolg je poravnal Jakob J. Kenda, doktor literarnih ved, avtor, urednik in prevajalec ter navdušen pohodnik, ki se je navezal na Šumljakovo idejo in leta 2019 določil potek krožne poti po slovenskih hribih ter jo skupaj z otrokoma in prijatelji tudi prehodil. Obhod je popisal v potopisnem romanu Transverzala, na pobudo številnih bralcev, ki so želeli bolj podrobne podatke, kje hoditi, pa je zdaj tik pred izidom še Vodnik po Transverzali.

Dolžina Transverzale je odvisna od variante ali mešanice variant, ki si jih za svojo traso izbere posameznik.

Najmanj zahtevna ima 1135 kilometrov in 65,5 kilometra skupnega vzpona, najbolj zahtevna 1160 kilometrov in 69,5 kilometra višincev. V najbolj objektivnem od časovnih meril to pomeni, da ima najzahtevnejša različica Transverzale 52 celodnevni etap, torej pohodnik s standardnim dnevom počitka na teden zanjo potrebuje dva meseca, s čimer po mnenju Jakoba J. Kende izpolnjuje temeljne cilje in smisle pravih transverzal. Eden teh je, da združujejo.

"Na najbolj preprost način vsaka transverzala združuje že s tem, da na tako dolgi poti vsakogar mine volja do

nepotrebnih sporov; če jo hočeš prehoditi, si jih pač ne moreš privoščiti. Sploh slovenska Transverzala pa je združevalna tudi zaradi svoje zgodovine in umeščenosti v prostor. Eden od dveh glavnih razlogov, ki sta v Šumljakovem času preprečila vzpostavitev krožne Transverzale, je bil ravno vrh slovenskega razdora med drugo svetovno vojno. Na ravno zato prej manjkajoči polovici pa se Transverzala zdaj tudi vije mimo najbolj izrazitih ran tega spora, s katerimi se je pač treba soočiti," pravi Jakob J. Kenda.

stran 3

NEDELJA, 8. MAJA 2022
ŠTEVILKA 19 (423) • CENA 1,80 EUR, 14 HRK

MOTIKA

Skok v poletje z znanimi aduti

Na voljo je veliko različnih nepreznimih cvetlic za poletje, a tokrat si pogledjmo nekatere izmed bolj zanesljivih. Občutljive sezonske cvetlice je na pristo najboljše saditi po ledenih možeh.

stran 30

ONA, ON

Reforma

Uroš Mencinger, publicist: "A vseeno je treba Janši vsaj nekaj priznati; da je bil v svoji oblasti željni korenit. Njegovi sledilci, navijači in volivci ga imajo zaradi tega za učinkovitega in mu zato že trideset let, iz poraza v poraz, podeljujejo večni mandat. Žal zgodovina človeštva pozna že preveč tako korenitih reformatorjev ... Zato pa bo zdaj potrebno učinkovito in korenito pospravljanje, spreminjanje in ukinjanje teh in takšnih reform."

stran 6

NA ŽLICO

Na piknik z žarom ali brez

Sezona druženja na prostem, ob dobri hrani in pijači, se je začela. Žari so pripravljeni, niso pa nujni. Uživamo lahko tudi na pikniku, katerega sestavni del je hrana iz košare.

stran 22

Fotografija Male Golice z razcvetenimi narcisami je bila izbrana za naslovnico Vodnika po Transverzali. Foto: Aleš Krivec

Na poti spet postanemo to, kar smo - ljudje

Slovenija je skoraj 70 let po vzpostavitvi Slovenske planinske poti vendarle dobila tudi pravo transverzalo, krožno pot čez slovenske hribe. Jakob J. Kenda, ki se je pri določanju trase navezal na prvotno idejo Ivana Šumljaka, je napisal tudi Vodnik po Transverzali

Zvezdana Bercko

Ko je Ivan Šumljak pred dobri 70 leti snoval vezno pot čez slovenske hribe, je imel v mislih traso, ki bi se začela v Mariboru, potekala čez Pohorje, nato preko Uršlje gore, Smrekovca, Raduhe, savinjskih oziroma kamniških planin čez Karavanke in Julijske Alpe ter se preko Nanosa, Kočevskega, Gorjancev, Bohorja, Boča in Slovenskih goric vrnila v Maribor. Vendar ta ideja v celoti ni bila realizirana, leta 1953 odprta Slovenska planinska transverzala, kot planinci še vedno imenujejo to vezno pot, ki je bila sicer leta 1991 preimenovana v Slovensko planinsko pot (SPP), se pri Postojni obrne proti morju, poteka preko Vremščice in Slavnika do Ankarana oziroma v zadnjih letih prav do konca

Debelega rtiča. A še vedno zaobjema le polovico Slovenije.

Jakob J. Kenda, doktor literarnih ved, avtor, urednik in prevajalec ter navdušen pohodnik, kot prvi Slovenec je prehodil 3500 kilometrov dolgo Apalaško pot v Severni Ameriki, se je vedno spraševal, zakaj slovenske planinske poti niso izvedli do konca. Menil je, da bi bilo treba sijajno zamisel krožne poti po slovenskih hribih nujno udejanjiti, zato je leta 2019 določil potek celotne trase in jo skupaj z otrokoma in prijatelji tudi prehodil. Ta obhod je popisal v potopisnem romanu Transverzala, na pobudo številnih bralcev, ki so želeli bolj podrobne podatke, kje hoditi, pa je zdaj tik pred izidom še Vodnik po Transverzali.

Od kod ideja za Transverzalo? Se je porodila na Apalaški poti ali že prej?

Na tako dolgi poti mine volja do sporov; če jo hočeš prehoditi, si jih pač ne moreš privoščiti

Transverzala je z mano že od otroških let, odkar sem na prvem daljšem pohodu, prek Pohorja, izvedel za Šumljakov predlog krožne Transverzale: zamisel

se mi je zdela tako imenitna, celo veličastna, čeprav nisem vedel zakaj. To sem začel odkrivati, ko sem v študentskih letih po malem raziskoval, zakaj niso te ideje izpeljali. Apalaško pot pa sem šel prehoditi tudi zaradi Transverzale. Apalaška pot je mati vseh dolgih poti, prva sodobna planinska transverzala, po vzoru katere so po drugi svetovni vojni nastale vse druge; za vzpostavitev kroga Transverzale je bilo nujno izkusiti njene mnoge vidike.

Zakaj ste menili, da poleg Slovenske planinske poti (SPP) potrebujemo še celovito krožno pot?

Predvsem zato, ker je SPP prekratka, da bi izpolnjevala temeljne cilje in smisle pravih transverzal; da se v človeku odvijajo za to potrebni biološki in miselni procesi, je nujen vsaj krepak mesec hoje, raje dva. Drugih razlogov pa je še

toliko. Recimo: samo krožna Transverzala je res unikatna med vsemi transverzalami in ima s tem svojo posebno identiteto in mesto med njimi.

Zakaj ne preko Boča in Donačke gore

Kako ste se pri svoji Transverzali navezali na prvotno, nerealizirano Šumljakovo idejo?

Pravzaprav se ni bilo težko navezati nanjo, saj je imel njegov predlog izvrstna idejna izhodišča, v konkretnem pa je bil zelo odprt - imel je le osemnajst besed. Pri tem ga je bilo seveda treba dodelati, tudi v najbolj splošnih potezah, kot so to storili že na vzpostavljeni polovici Transverzale, precej nerodno poimenovani Slovenska planinska pot. Podobno je bilo treba Šumljakovo traso dodelati tudi na drugi polovici kroga. A

4 intervju

nedelja, 8. maja 2022

Pregledni zemljevid Transverzale

Skica: Nina Čelhar

za razlago teh popravkov tu niti nimava prostora, bolje bo, če najine bralce napotiva k potopisu.

Pa si ga vseeno malo vzemiva. Bralce bo gotovo zanimalo, zakaj ne gre trasa iz Dolenjske do Maribora prek Boča ali celo Donačke gore?

Hja, tu ste dregnili ravno v največjo hibo Šumljakovega predloga na manjkajoči polovici: po mojem ga je zavedel tipičen slovenski lokalpatriotizem, pa je pozabil na to, da naj bi bila Transverzala planinska. Obpanonsko gričevje pa prav gotovo ni planinsko, tudi na kakem takem značilnem osamelcu ne; je pač vse prenizek in vse preveč poseljen, da bi ustrezal osnovnim premisam planinskega sveta. Da ne govoriva o tem, da bi tako speljana trasa preskočila kak dejanski in še kako ključen člen slovenskega planinskega sveta - zasavske hribe. Ampak kot je zapisano v potopisu, seveda ne vidim nikakršnega razloga, da ne bi na Transverzalo sčasoma priključili tudi pentlje bolj splošno pohodniške narave, ki bi šla od Posavskega hribovja vse do Goričkega. Bi pa za to na tistem koncu morale obstajati mnogo boljše pešpoti, zdaj gredo vse preveč po cestah in hoja po teh pri tolikšnih razdaljah ni samo zoprna, ampak tudi škodljiva zdravju.

Odsev slovenskih planinskih poti

Kako je Transverzala označena? Ali sledi že markiranim potem?

Seveda sledi markiranim potem, 96 odstotkov trase je označene in od preostalih štirih odstotkov se večina poti

nabere po ulicah raznih krajev, ki jih Transverzala prečka; na njih se ni težko znajti, tudi če niso vse porisane z markacijami. Deleža dejansko neoznačenih poti je pravzaprav samo toliko, kolikor ga že mora biti: da planinec lahko izkaže tudi orientacijske spo-

sobnosti, ki prav gotovo spadajo med njegove temeljne. Je pa res, da Vodnik po Transverzali, ki je tik pred izidom, tudi na teh delih daje transverzalcem precej potuhe - vedno vsaj dovolj jasno namigne, kje se gre lahko "varno" malo naokrog, po cesti, dostikrat celo

označeni. In kar se tiče tipa oznak: kot na stari polovici tudi na novi prednjači Knafelčeva markacija, bel krožec, ki ga obdaja rdeč krog, sicer pa kot na stari polovici tudi na novi srečaš še celo vrsto drugih označb; vse popisuje Vodnik.

malo nerodno: "predlogi" in "pripombe" so bili bolj ali manj same pohvale ali celo slavospevi. Od maloštevilnih pomislekov pa so vsi šli v smeri, naj se ne delajo brez potrebe alternative obstoječim potem, čeprav so slednje v slabem stanju. Se jih bo že dodelalo. In marsikatero so tudi že. Sploh na južni polovici, o kateri v potopisu zaradi mestoma obupnega stanja poti nisem jezika šparal, so markacisti in razna društva in združenja opravili že zelo veliko delo; južni del Transverzale je zdaj v splošnem celo lepše vzdrževan in označen kot severni. A seveda je prostora za izboljšave še dosti, tako kot je še dosti prostora za izboljšave slovenskih planinskih poti, katerih stanje pravzaprav odseva Transverzala: posamezne poti so pač kakor verzi, ki jih Transverzala združuje v svoj venec.

Jakob J. Kenda je med prvim obhodom Transverzale stopil tudi na očaka. A ker je Transverzala namenjena vsem, je ob zelo zahtevnih ali zahtevnih poteh vedno tudi manj zahtevna različica za tiste, ki jim preprišana ostenja niso v veselje. Foto: Ashley Johnson

Posamezne poti so kakor verzi, ki jih Transverzala združuje v svoj venec

In za podatke, potrebne za Vodnik, ste celo Transverzalo prehodili še enkrat? Jasno, hoditi v podporo drugim je nekaj čisto drugega. Ko sva se s sinom Aljažem lotila projekta Vodnika po Transverzali, sva morala biti precej bolj natančna pri vseh mogočih tehnikalijah in zaznamkih. In seveda sta precej večjo stopnjo zavzetosti zahtevala tudi izbrana revolucionarna metodologija Vodnika in njen prvi prenos na evropski teren.

Je trasa, opisana v Vodniku, enaka kot tista, ki ste jo prehodili in opisali v potopisu? Ker vem, da ste takrat pozvali bralce in pohodnike, naj podajo tudi svoje pripombe. Koliko predlogov ste dobili? Ste jih upoštevali?

Razlik med traso v Vodniku in potopisu verjetno ne bo lahko opaziti. Potopis ima sicer mnoge dragocene vodniške elemente, a njihova vrednost je prav v tem, da jih podaja na izrazito literaren in oseben, celo intimen način. Zato trasa ostaja bralcu potopisa "vidna" zgolj v svojem splošnem poteku, ki ga niti ni bilo treba spreminjati. Ob stoterih odzivih na traso mi je bilo namreč kar

Profilni zemljevidi poti

V čem je Vodnik po Transverzali poseben, celo revolucionaren? Pravite, da prvi na evropski teren prenaša metodologijo ameriških vodnikov. Kakšna je ta ameriška metodologija? Kvalitetno ameriško vodništvo vedno izhaja iz najboljših predpostavk njihovega pragmatizma in utilitarizma. V dobrih vodnikih zato ni nobenega nepotrebnege nakladanja, temveč so vsi potrebni podatki, katerih velika količina je organizirana na izrazito pregleden in intuitivno dostopen način. Pohvalni so tudi visoki etični standardi takšnega vodništva: kvalitetni vodniki na primer nikogar ne izključujejo, ker ni "ta pravi", in zato na primer ne navajajo zgolj koč svojih društev, vse druge ponudnike prenočitev in prehrane pa preprosto prezrejo. A predvsem je ameriško planinstvo iz takšnih idejnih in etičnih osnov v zadnjih dveh desetletjih razvilo revolucionaren vodniški sistem, ki temelji na profilnem zemljevidu poti.

Kako pa je z aplikacijo za telefon? Ravno opisani sistem se je izkazal za izvrstno osnovo za takšno aplikacijo

in prav na podlagi tega sistema so pred nekaj leti takšno aplikacijo prvič uspešno razvili. Zato sva se z Aljažem tudi odločila napraviti prvi korak v njeni smeri: prenesti ameriški vodniški sistem na evropski teren. In od tod bomo šli dalje. Če se bo prenos vsaj v osnovi izkazal za delujočega, ga bodo planinci gotovo podprli z nakupom Vodnika in s tem omogočili nadaljnji razvoj sistema, tudi v smeri mobilne aplikacije. Trg zanjo zagotovo obstaja, sploh v tujini. Aplikacija, kot so jo razvili v ZDA, kljub svojim začetnim pomanjkljivostim žanje tolikšno zanimanje pri založniških vodniške literature, da razvijalci te aplikacije ne morejo zadostiti niti manjšemu delu povpraševanja po njej.

Trasa Transverzale vključuje tudi pristopne poti iz vseh večjih mestnih središč. Ste tudi te načrtovali po vzoru ameriških poti?

Niti ne, pristopne poti so značilnost vseh uspešnejših transverzal in temeljijo na dejstvu, da so takšne poti gotovo potrebne vsem, a iz očitnih razlogov še toliko bolj "mestnim sracjam".

Za svizce, gamse in kozoroge

Kako pa je na Transverzali z možnostmi prenočevanja, so te možnosti povsod ali je treba taboriti?

Spodporniki Transverzale smo se strinjali, da je nujno zagotoviti možnost pohoda po Transverzali v tradicionalnem slovenskem planinskem slogu, ki se zanaša na grajena prenočišča. A to je zahtevalo veliko naporov. Predvsem na jugovzhodnem delu Slovenije se namreč tradicija planinskih postojank ni tako močno prijela in podpora je bilo tako treba najti pri zasebnih ponudnikih, pri bratskih združenjih gozdarjev, lovcev, skavtov ipd., marsikje pa tudi med lokalnimi skupnostmi in posamezniki. Kljub temu velikemu naporu, s katerim se je transverzalec povsod zagotovila streha nad glavo, pa z Aljažem na večinskem, sredogorskem delu Transverzale toplo priporočava divjinsko, celo samooskrbno transverzalistvo. Ne le zato, ker pušča precej manjši in zato bolj etičen odtis. Tak slog pohoda tudi zagotavlja mnogo

dragocenejši stik z deželo in njenimi ljudmi, z morebitno družbo na poti in s samim sabo.

Kaj pomenijo variante za svizce, gamse in kozoroge?

Transverzale, kot je poudarjal tudi Šumljak, so po svoji definiciji namenjene vsem. Stara polovica pa tega načela nikakor ni podpirala povsod; prepisna ostenja so nekaterim planincem resda v veliko veselje, drugim pa so celo odbijajoča. Tako je zdaj povsod ob zelo zahtevnih ali zahtevnih poteh tudi manj zahtevna različica, vse te variante pa so zaradi priljudnosti promocijsko poimenovane po značilnih in vsem tako ljubih živalskih predstavnikih planinskega sveta, ki jih tudi povezuje mo z raznimi planinskimi slogi.

Vidim, da kot jaz niste ljubitelj zbiranja žigov, a mnogi Slovenci bodo žige precej pogrešali ...

Bolj odrasla planinska etika, ki jo gre vsekakor gojiti, se nad žigi prezirljivo zmrduje. Bolj tradicionalna slovenska pa žige prav po otročje brezkompromisno ljubi. In ker so hribovi od nekdanjega prostora vseh, odprt za takšne različnosti, žigov in njihovega zbiranja prav gotovo tudi na Transverzali nihče ne bo preganjal. V zbiranju se kaže celo možnost za še nekaj ljubke promocije naše nacionalke: pobudi za rekorderja v zbiranju žigov na Transverzali bo spletna stran Transverzale z veseljem ustregla in objavila vsak tak novo dosežen rekord, verjetno v kakšnem zbirniku.

V kolikšnem času je (ob nekem normalnem tempu) mogoče prehoditi Transverzalo?

V dveh mesecih.

Kaj pa je minimum fizične pripravljenosti, ki naj bi jo imeli pohodniki na Transverzali?

Minimum fizične pripravljenosti je zelo relativen, močno odvisen od psihične in drugih pripravljenosti ter od drugih specifik vsakega posameznega transverzaleca. Zato je predvsem pomembno, da gre vsak transverzalec na pot pripravljen v vseh pogledih, kot jih na primer pregledno popisuje uvod v Vodnik - ravno s tem namenom sem ga tudi spisal.

Združevalna v več pogledih

Pravite, da je eden temeljnih smislov vsake prave transverzale, da združuje. Koga naj bi združevala ta Transverzala?

Na najbolj preprost način vsaka transverzala združuje že s tem, da na tako dolgi poti vsakogar mine volja do nepotrebnih sporov; če jo hočeš prehoditi, si jih pač ne moreš privoščiti. Sploh slovenska Transverzala je združevalna tudi zaradi svoje zgodovine in umeščenosti v prostor. Eden od dveh glavnih razlogov, ki sta v Šumljakovem času preprečila vzpostavitev krožne Transverzale, je bil prav vrh slovenskega razdora med drugo svetovno vojno. Na ravno zato prej manjkajoči polovici pa se Transverzala zdaj tudi vije mimo najbolj izrazitih ran tega spora, s katerimi se je pač treba soočiti; pomedene pod preprogo takšne reči rade grdo gnijejo in vedno se bo našel kdo, ki jih bo pomedene pod preprogo hotel izrabiti.

Samooskrbno transverzalistvo zagotavlja dragocenejši stik z deželo, ljudmi in s samim sabo

Nekje ste rekli (v šali, a vseeno), da bi moral, kdor bi hotel imeti slovensko državljanstvo, prehoditi Transverzalo. Torej zdaj Transverzala namesto Triglava?

Idejo, da se moraš za status Slovenca povzpeti na Triglav, je nujno treba obsoditi: niso vsi za tako zahtevno pot in sploh ne za tako zlizano. Obhoditi Transverzalo, ki s svojimi variantami zdaj to omogoča res vsem, pa je nekaj čisto drugega. Vsaka transverzala je namreč

izredno močan in nazoren odsev dežele, po kateri se vije takšna pot, odsev ljudi, med katerimi gre. Na vsaki transverzali je zato neizogibno spoznanje najgloblje skupne identitete te dežele in teh ljudi. In takšno spoznanje je tisto pravo državljanstvo, neko na uradu pridobljeno potrtilo o slednjem je samo papir.

V čem vidite razlog za naraščajočo priljubljenost raznih poti?

Vse večja priljubljenost transverzal, sploh pravih, je gotovo odraz vse večje ločenosti človeka od življenja, kakršnemu se je prilagodil v procesu evolucije. Sedem milijonov let, odkar so se naši davni predniki postavili na noge, smo menda prehodili vsak dan v povprečju 10 do 15 kilometrov. Kakšne razdalje so bile to: na leto več kot 5000 kilometrov, vsako leto! Kot bi štirikrat prehodil krog Transverzale, vsako leto, leto za letom! Potem pa smo pred kakšnimi desetimi tisočletji, tik pred zdajci tako rekoč, iznašli civilizacijo, ki nas je od takšnega življenja vse bolj rinila v sedenje. Nič čudnega torej, da imamo vedno večjo potrebo, da se iztaknemo iz takšnega življenja, ki je našemu

Precejšen del Transverzale je Jakob J. Kenda prehodil z otrokoma Aljažem in Lučko. Tako sta "planinski podlasici" utirali traso Transverzale skozi Rajhenavski pragozd.

Foto: Jakob J. Kenda

telesnemu in posledično duševnemu zdravju v resnici tako tuje; nič čudnega, da gremo spet na pot, da hočemo spet postati tisto, kar smo - ljudje.

Kaj odgovorite ljudem, če vas vprašajo, v čem je smisel take hoje?

Prav to: osnovni smisel transverzalistva je biti človek. Ampak znotraj tega visokega ideala je še toliko najrazličnejših, čisto praktičnih motivov in vsi so zlati. Kdo bi si rad povnil ali okreplil zdravje. Kdo drug se pride postaviti na noge. Se zlit z naravo. Splest tesnejše vezi s prijatelji ali svojimi otroki. Se počutiti bolj živ. Premagat samega sebe. Se spokorit. Trpet. Se spoznat. Spoznat svojo domovino in svoje ljudi. Razmisliti. Se veseliti. Ali pride samo uživati v preproščini planinskega življenja.

Logotip Slovenske planinske transverzale, kot si ga je zamislil prof. Aleksander Brezlan